

МИСТЕЦЬКЕ ЖИТТЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ СЕРЕДИНИ XX СТОЛІТТЯ НА ШПАЛЬТАХ ЧАСОПISУ «СВОБОДА»

Молчко У. Б.

Вступ

У час відродження української культури великого значення набувають дослідження, спрямовані на виявлення сторінок життя і творчості митців української діаспори середини XX століття. Цьому сприяє інформативний матеріал україномовних періодичних видань означеної доби, що виходили в США, Канаді, Бельгії, Німеччині, Франції, Великобританії, Польщі, Чехії та інших країнах. «Матеріали діаспорної періодики, фіксуючи факти, події, явища, дають їм різнобічну оцінку, формують історію повсякденності українців за межами України, внаслідок чого науковці мають більше потенційних можливостей на з'ясування тих чи інших аспектів»¹, – зауважує Леся Білоус. Газетні україномовні видання в інонаціональному еміграційному середовищі XX століття були тим цінним комунікаційним засобом, який сприяв не тільки фіксуванню суспільно-політичних, громадсько-культурних, мистецько-освітніх подій, але й формував національну свідомість наших громадян. Ірина Сковронська зазначає: «Основною метою часописів, що виникали у діаспорі США і Канади, було інформувати емігрантів про події в Україні, підтримувати зв'язок зі своєю етнічною батьківщиною»². До таких видань належить «Свобода», один із найстаріших часописів української громади в еміграції, що виходить в США з 1894 і до сьогодні. У часописі «Свобода» поміж інших тем багатосторонньо відображалося культурне життя українців в інонаціональному просторі у XX столітті. Ця газета служить вагомим засобом комунікації, висвітлюючи широкий спектр проблем, серед яких – представлення високого професійного рівня українського мистецтва в іншомовному середовищі. На шпальтах зазначеного періодичного видання свої дописи друкували, як зауважує

¹ Білоус Л. Україномовна періодика української діаспори США у збереженні національної ідентичності (1991–2017 рр.) : дис....д-ра історичних наук : 07.00.01 / ТНЕУ, ТНПУ ім. В. Гнатюка, Тернопіль. 2019. С. 29.

² Сковронська І. Українська еміграційна преса США і Канади як чинник утвердження української державності. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія : *Юридичні науки* : збірник наукових праць. 2016. № 850. С. 364.

Ганна Карась, «фахові музикознавці і публіцисти, діячі культури: В. Витвицький, З. Лисько, О. Залеський, А. Рудницький, Р. Савицький, Д. Гординська-Каранович, В. Грудин, В. Завітневич, В. Луців, С. Максимюк, Т. Терен-Юськів, Б. Марків. Згодом виросло нове покоління авторів – І. Соневицький, Р. Савицький-мол., які тісно співпрацювали із «Свободою»³. Пресодруки культурно-мистецького змісту, що побачили світ на сторінках «Свободи» в період 1940–1960-х років, сьогодні є недостатньо досліджені, тому актуальним є аналіз цих публікацій.

Мета дослідження – здійснити огляд мистецьких пресодруків, які були опубліковані в україномовному часописі США «Свобода». Відповідно до окресленої мети застосовано методологію дослідження, яка спирається на системно-аналітичний, аксіологічний, музикознавчий, типологічний методи.

Наукова новизна полягає у тому, що вперше аналізуються мистецькі публіцистичні матеріали українських музичних критиків на сторінках «Свободи» 1940–1960 років.

Джерельною базою стали наукові праці: з питань дослідження ролі преси в українській діаспорі Л. Біловус⁴, І. Сковронської⁵, О. Гаврош⁶, П. Часта⁷; з питань мистецьких здобутків в іншомовному середовищі А. Рудницького⁸, Г. Карась⁹. Магістерське дослідження ґрунтується на пресодруках митців української діаспори середини ХХ століття, що побачили світ на сторінках «Свободи» і є у вільному доступі на інтернет-сторінці архіву часопису «Свобода»(1893–2015 pp.)¹⁰.

³ Карась Г. Музична культура української діаспори у світовому часопросторі ХХ століття : монографія. Івано-Франківськ : Тіповіт, 2012. С. 794.

⁴ Біловус Л. Українськомовна періодика української діаспори США у збереженні національної ідентичності (1991–2017 pp.) : дис....д-ра історичних наук : 07.00.01 / ТНЕУ, ТНПУ ім. В. Гнатюка, Тернопіль. 2019. 941 с.

⁵ Сковронська І. Українська еміграційна преса США і Канади як чинник утвердження української державності. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія : *Юридичні науки* : збірник наукових праць. 2016. № 850. С. 361–366.

⁶ Гаврош О. Найстаріша в світі українська газета. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/24888694.html> (дата звернення: 11.03.2022).

⁷ Часта П. Вільне слово американської України. Ужгород : ТІМΠΑНИ, 2012. 816 с.

⁸ Рудницький А. Українська музика: історико-критичний огляд. Мюнхен: Дніпрова хвиля, 1963. 406 с.

⁹ Ibid.

¹⁰ Архів газети «Свобода». URL: <https://svoboda-news.com/svwp/pdf> (дата звернення : 9.03.2022).

1. Тематично-змістові засади газетних праць Василя Витвицького Антіна Рудницького, Зиновія Лиська, Бориса Кудрика про культурне життя в інонаціональному середовищі

Перебування на американському континенті митців з України, що емігрували з приходом радянської влади, не було легким. Культурно-освітні діячі поставили собі за мету зберегти та утвердити свою національну мистецьку ідентичність на чужині. Вступаючи у культурний діалог з американськими музикантами, вони ретранслявали українство у світовий простір. До таких популяризаторів української музики належить музикознавець, диригент, композитор, педагог, музичний критик Василь Витвицький.

6 січня 1950 року у газеті «Свобода» публікувався огляд В. Витвицького *«Колядки і щедрівки»*¹¹. У цьому дописі автор звертається до потужного пласту обрядової творчості українського народу, а саме, до пісень, пов'язаних з Різдвом, Новим роком та Йорданом. Найперше автор акцентує на древності коляд і щедрівок, доводить, що вони «сягають глибокої передхристиянської доби в Україні. Це підтверджує не тільки зміст слів – текстів, що нічим не зв'язані з темою Христового Різдва, але й музика»¹². В. Витвицький пояснює, що мелодія колядок і щедрівок побудована в межах дуже малого тонального простору. Відомий «Щедрик» опирається тільки на три суміжні тони, «Коляд-колядниця» повторює тільки два тони.

З прийняттям Християнства поганські коляди і щедрівки міцно зрослися зі святом Різдва, «подію Христового Народження наш нарід оспіває з великою тонкістю почуттів і зворушливою сердечністю»¹³, що засвідчує зразок глибокої віри у світогляді нашого народу. До нашого часу збереглися у словах і музиці пісень Різдвяного циклу почуття пана-господаря на своєму дворі. З часом змінювалися переважно слова коляд, а от музика зберегла свій давній характер. Вона наділена особливими рисами: «струнко зарисованими, мелодичними лініями, слідами давніх тонових ладів, цікаво прихованим почуттям тональності»¹⁴.

Інший допис від 28 травня 1952 року *«Спадщина М. Гайворонського»*¹⁵ присвячений огляду насамперед музичної творчості композитора, а також широкому колу інших його зацікавлень. Автор засвідчує, що М. Гайворонський залишив нам спадок у вигляді об'ємної

¹¹ Витвицький В. Колядки і щедрівки. *Свобода*. 1950. Ч. 4. 6 січня. С. 4.

¹² Ibid.

¹³ Ibid.

¹⁴ Ibid.

¹⁵ Витвицький В. Спадщина М. Гайворонського. *Свобода*. 1952. Ч. 137. 28 травня. С. 2.

нотної збірки, архіву його громадської діяльності та великої бібліотеки. У рукописному нотному відділі є багато ненадрукованих композицій митця, його опубліковані твори, а також варіанти різних редакцій вже знаних творів. Є також підготовлені ним до друку симфонічна поема, твори для чоловічого хору, солоспіви.

Вартісними є записки М. Гайворонського, деякі у формі щоденника. Особливу цінність мають нотатки про стрілецькі пісні. Цей архів прикрашують численні світлини та ілюстрації. Вагомим є збережене листування, де висвітлюються різноманітні події музичного життя, діяльність колишніх Січових Стрільців, культурно-громадські рухи українців в Америці. Захоплює і дивує листування Гайворонського з матір'ю.

Зібрана М. Гайворонським бібліотека свідчить про багатостороннє коло зацікавлень її власника. Найбільшим є музичний відділ, широко представлені книги з образотворчого мистецтва і літератури. В архіві колишнього старшини Української Галицької армії окреме місце займають його пресодруки про українську еміграцію.

У публікації В. Витвицький зазначає ще й таке: «Гайворонський залишив нам ще одну частину спадщини, захвану в дуже особливому місці: у душах і серцях молодшої українсько-американської генерації»¹⁶. Підсумовуючи огляд, журналіст приходиться до важливого висновку: «В цілому спадщина Михайла Гайворонського – це наслідок і свідоцтво змислового життя і невтомної творчої праці мистця-громадянина»¹⁷.

Під рубрикою «З концертної зали» Василь Витвицький публікує свій аналітичний репортаж *«Авторський концерт Миколи Фоменка»*¹⁸. Ця музична подія відбулася 13 лютого 1955 року в Детройті. Аналізуючи запропоновану програму, автор допису наголошує, що твори цього композитора є доступними для широкого кола слухачів, свіжими і зрозумілими молодіжній аудиторії. У репортажі зроблено акцент на особливостях творчого почерку М. Фоменка: «Його музична мова спирається в основному на традиційно переданих засобах вислову. З неї пробиваються й риси української народної музики, слідні в мелодиці і – декуди – в ужитті народного двоголосся»¹⁹. Новітня гармонія, традиції імпресіонізму також характерні творам М. Фоменка.

¹⁶ Витвицький В. Спадщина М. Гайворонського. *Свобода*. 1952. Ч. 137. 28 травня. С. 2.

¹⁷ Ibid.

¹⁸ Ibid. С. 3.

¹⁹ Ibid.

Музичний оглядач перелічує композиції, які прозвучали на концерті, серед них – арії, аріозо та дуети з опер «Ганна», «Маруся Богуславка», «Івасик Телесик», пісні для сольного виконання та фортепіанні твори. Василь Витвицький ставить високу оцінку творчості згаданого композитора і зазначає: «композиторська творчість Фоменка своєрідна і цінна. У нас на неї не тільки місце є, а й виразна потреба»²⁰.

У музичному огляді «*Наші імпрези*»²¹, опублікованому у «Свободі» 28 вересня 1951 року, Василь Витвицький висвітлює проблеми культурно-просвітницького життя української діаспори. Незважаючи на те, що мистецьке життя перетворилося «у справжню повинь академій, ювілеїв, святкових концертів, тощо»²², журналіст все-таки вносить свої корективи, дає критичні зауваження. Він наголошує на тому, що характер імпрез є досить одноманітним, і хоч мають вони різні назви і присвячені різним подіям, та дуже мало відрізняються одні від одних (дві промови, декламації, сольові співи, гра на фортепіано та ін.). Такий формат урочистостей на думку автора був сформований 70–80 років тому, сучасне життя вимагає іншого підходу. То ж навіть Шевченківські річниці слід було проводити за тематичним напрямком.

Оглядач пропонує змінити підхід до тематики та укладення сценаріїв, наголошуючи: «основна мета це зробити наші імпрези змістовнішими, суцільнішими, а їхні програми більше органічно спосеними з темою і метою їх влаштування»²³. Звичайно, журналіст розуміє, що за обставин еміграції такі мистецькі заходи влаштувати досить важко, та все-таки ці зміни є корисними для життя громади та її зміцнення.

У проблемному дописі «*Капеля Бандуристів і ми*»²⁴, опублікованому 13 травня 1952 року, В. Витвицький порушує питання існування мистецького колективу бандуристів, який у 1949 році емігрував з Європи до Америки. Мова йде про Зразкову капелу бандуристів, відроджену (на базі створеної у 1918 році) українцями під час німецької окупації у Києві. Автор зазначає, що при найпесимістичніших прогнозах цей колектив діє вже три роки, переборюючи фінансові та організаційні труднощі. «Наші бандуристи, – пише він, – вийшовши з самого серця України, з Полтави, почувають на собі усю вагу того великого завдання, яке на них поклала поневолена батьківщина»²⁵. Учасники колективу розуміють, що справа, якою вони займаються, є

²⁰ Витвицький В. Спадщина М. Гайворонського. *Свобода*. 1952. Ч. 137. 28 травня.

²¹ Витвицький В. Наші імпрези. *Свобода*. 1951. Ч. 226. 28 вересня. С. 2.

²² Ibid.

²³ Ibid.

²⁴ Витвицький В. Капеля Бандуристів і ми. *Свобода*. 1952. Ч. 122. 13 травня. С. 2.

²⁵ Ibid.

важливішою, аніж ремесло звичайного музиканта, і стоїть на вищому щаблі, аніж саме мистецтво. Адже вони виконують історичну місію і бережуть традиції давніх кобзарів – «божих людей». Автор зазначає, що капела бандуристів свято береже пам'ять про колишніх керівників Г. Хоткевича, В. Кабачка, Д. Балацького.

У дописі зазначено, що капела існує завдяки системі самоорганізації, тут відроджено давні козацькі традиції. Створено фонд, який підтримує матеріальні основи колективу. В. Витвицький підкреслює, що «капела була і залишиться цінністю цілого українського суспільства»²⁶. Тому слід доконечно з'ясувати відносини між бандуристами та громадськістю. Без підтримки і припливу нових сил, уваги і пожертв цей мистецький гурт перестане існувати. Український Конгресовий Комітет повинен включити питання творчого розвитку капели в коло своїх справ, а громада мала б активніше відвідувати її концерти. В. Витвицький закликає якнайширші кола іммігрантів підтримати прадавнє кобзарське мистецтво.

У кореспонденції «Музика у програмі мистецької виставки в Дітройті»²⁷, опублікованій 14 липня 1960 року, В. Витвицький описує цікаву тему: поєднання експонування робіт мистецько-різьбярської виставки з музичними номерами. Цьому сприятиме приміщення з концертною залою, а також призначені організаторами вікенди на час демонстрування виставки. Автор повідомляє, що у день відкриття виставки заплановано кілька музичних виступів. Наступного дня тут мали би виступити молоді виконавці та їх музичні гурти. Зала мала би наповнитися студентами університету Детройту.

Саме тому журналіст ставить перед громадою проблему, яку слід правильно вирішити: наповнити програму концертів високомистецькими творами. Адже часто-густо програми імпрез складаються зі стандартних творів сумнівної участі, які не мають ані вартості справжнього мистецтва, ані автентичності народної творчості. «На мою думку, – пише автор, – де-як-де, але при таких нагодах як мистецька виставка, треба орієнтуватися якнайбільше на речі суто мистецькі»²⁸. В еміграційній громаді зацікавлення викликає в основному вокальна та хорова музика, а от інструментальна є в меншій пошані. І саме тому слід змінити підхід до питання. В. Витвицький твердо переконаний: «Варто і наших, і чужих слухачів призвичаювати до того факту, що українська музика – це щось багато більше, як обробки народних

²⁶ Витвицький В. Капела Бандуристів і ми. *Свобода*. 1952. Ч. 122. 13 травня. С. 2.

²⁷ Витвицький В. Музика у програмі мистецької виставки в Дітройті. *Свобода*. 1960. Ч. 133. 14 липня. С. 2.

²⁸ Ibid.

пісень»²⁹. Така позиція організаторів дасть можливість наповнити імпрези свіжістю та різногранністю.

Глибоко виклав В. Витвицький свою позицію щодо української музики в статті *«М. Лисенко в американській музикознавчій літературі»*³⁰, яка друкувалася у «Свободі» 26 травня 1962 року. Спочатку автор робить огляд наукових статей про Миколу Лисенка в американській енциклопедичній та словниковій літературі, до яких має ряд зауваг: подається неправильна транслітерація імені та прізвища українського композитора, а також місця його народження. Деякі автори іменують Лисенка російським композитором. Тому автор відзначає видання, в яких нашого корифея називають українським композитором, а також авторів, які стоять на цій же позиції. Найбільшою точністю і повнотою інформації, на його думку, славиться біографічний словник Бейкера. В цій праці стаття про М. Лисенка є досить об'ємною, широко подано біографію, перелік творів досить повний. Саме тут підкреслено, що своєю творчістю Лисенко декларується як український націоналіст.

У дев'ятитомній музичній енциклопедії Грома, виданій в Англії, вказаній темі присвячено сторінку і ще понад десяток рядків. Ця стаття написана зі знанням умов і ситуації, в яких творив класик. Даючи характеристику М. Лисенку, автор статті Монтегю-Натан називає його українським героєм, патріотом, що протестував проти поневолення музики. Він також підкреслив, що Російське Музичне Товариство ігнорувало творчість композитора. Підсумовуючи огляд, В. Витвицький робить висновок: «Назагал статті і відзиви про Миколу Лисенка в американській музикознавчій літературі досить численні і – здебільшого – об'єктивні»³¹. Закінчуючи огляд, автор подає перелік літератури, де згадано митця.

Історичним і теоретичним питанням присвячено допис В. Витвицького *«Українська музична сьогочасність»*³², опублікований у чотирьох числах вересня 1954 року, що являє собою доповідь автора на зустрічі митців Америки й Канади в Торонті. Глибоко вникаючи в цю тему, журналіст зазначає: «Соціологія музики – одна з молодших галузей музикології – досліджує і доказує, яке тісне буває пов'язання

²⁹ Витвицький В. Музика у програмі мистецької виставки в Дітроїті. *Свобода*. 1960. Ч. 133. 14 липня. С. 2.

³⁰ Витвицький В. М. Лисенко в американській музикознавчій літературі. *Свобода*. 1962. Ч. 100. 26 травня. С. 2.

³¹ Ibid.

³² Витвицький В. Українська музична сьогочасність. *Свобода*. 1954. Ч. 180. 18 вересня. С. 2; Ч. 181. 21 вересня С. 2; Ч. 182. 22 вересня. С. 2; Ч. 183. 23 вересня. С. 2.

музичної творчості з умовами історичними, соціально-побутовими й економічними»³³. І саме українська музика є якнайкращим прикладом того, як внутрішні і зовнішні умови впливають на її розвиток. В. Витвицький доводить, що гальмівну і нищівну роль відіграє у розвитку музики більшовицька система, і суть цього явища полягає у тому, що «українській музиці заздалегідь визначені рямки провінційности і другорядности. Вона – тільки для домашнього вжитку»³⁴. Радянська влада поставила українську музичну творчість у вузькі межі етнографізму.

Акцентуючи увагу читача на складних моментах розвитку музичного мистецтва під більшовицькою владою, автор підкреслює: «Там доводиться каратись і животіти українській музичній творчості саме в тій добі, коли вона стала зніматися до високого льоту»³⁵. Він доводить, що в Радянському Союзі не знайшлося місця талановитим митцям, композиторам і виконавцям, а саме: диригентові Нестору Городовенку, капелі бандуристів на чолі з Григорієм Китастиком. Пости провідних музичних керівників там зайняли чужинці. Журналіст проводить порівняння між репертуарами оперних театрів західного світу і Радянського Союзу і доводить, що у тоталітарній комуністичній державі на цій ниві панує застій: «Казьонне шкутильгання від одної директиви партії до іншої, протилежної, від одного видовища критики і самокритики до другого»³⁶. У підтвердження цього В. Витвицький наводить приклад пересудів докола опери Костя Данькевича «Богдан Хмельницький», яка була піддана нищівній критиці, а композитора звинувачено у проявах буржуазного націоналізму. І таких прикладів у доповіді багато. Крім того, автор доповіді глибоко і критично аналізує розвиток музичного мистецтва на Американському континенті, змушує замислитись над добром репертуарів, захищає сміливі творчі позиції митців-музикантів і наголошує на гострій потребі сильного та авторитетного слова. На завершення В. Витвицький наводить такі узагальнюючі тези: тогочасна музична культура досягла високого ступеня розвитку; більшовицька система ворожа до вільного вияву думки і накладає на українську музику обтяжливі обмеження, затримуючи її розвиток; є потреба планового культивування великих форм сьогочасних українських композиторів; імміграційна громадськість повинна створювати благодатну атмосферу для праці митців.

³³ Витвицький В. Українська музична сьогочасність. *Свобода*. 1954. Ч. 180. 18 вересня. С. 2.

³⁴ Ibid.

³⁵ Ibid.

³⁶ Ibid.

Великий вплив на розвиток українського мистецтва має також проблемна стаття В. Витвицького «*Про орієнтацію і дезорієнтацію в музиці*»³⁷, поміщена на сторінках «Свободи» 12 липня 1961 року. Причиною до її написання стало стрімке поширення серед іммігрантських кіл «Пісні про рушник», створеної українським радянським композитором Платоном Майбородою. «Чимало недотягнень і хиб є у виявленнях нашого музичного життя»³⁸, – зазначає автор. І вони полягають у тому, що багато організаторів імпрез не зважають на традиційні засади концертнування. Готуючи класичні мистецькі програми, не слід центральну роль відводити акордеону, залишаючи невизнаною інструментальну аристократію – скрипки, віолончелі, гобої, арфи та інші. Продовжуючи цю думку, В. Витвицький наводить приклад з включенням до програм популярної «Пісні про рушник». Вона входить до переліку творів академічних концертів, а також репрезентативних українських імпрез. На думку музиколога такі урочистості повинні складатися виключно з класичних творів.

Автор статті застерігає молодих виконавців і співаків не сприймати пісенний жанр як найвищий зразок музичної творчості. «Не кладім цього роду творів там, де їм не місце», – наголошує В. Витвицький, бо «це справа виразного розмежування музичних творів, що служать діаметрально різним виявам музичного життя»³⁹.

Дописувачем до газети «Свобода» був також Антін Рудницький, український піаніст, музикознавець, композитор і диригент. Перебуваючи в еміграції, Антін Рудницький багато писав на музичну тематику до газети «Свобода». У двох жовтневих числах 1940 року на сторінках часопису з'являється його об'ємна стаття «*Українська народня пісня та її обрібка*»⁴⁰. Тут автор аналізує вагомий спадок, який залишив нам український народ, а саме – численні зразки різноманітних за настроєм, мелодією, ритмікою пісень. Для композиторів і музикологів – це велике поприще і багатий матеріал. Автор праці наголошує, що є два види обробки народних пісень: у простій формі їх гармонізації та у вільній формі, «коли мєльодія народньої пісні творить тільки матеріял для творчої думки композитора»⁴¹.

³⁷ Витвицький В. Про орієнтацію і дезорієнтацію в музиці. *Свобода*. 1961. Ч. 129. 12 липня. С. 2; 4.

³⁸ *Ibid.* С. 2

³⁹ *Ibid.* С. 4

⁴⁰ Рудницький А. Українська народня пісня та її обрібка (з нагоди виступу Марії Сокіл 27. жовтня в Нью Йорку.). *Свобода*. 1940. Ч. 251. 26 жовтня. С. 3; Ч. 252. 28 жовтня. С. 3.

⁴¹ *Ibid.* Ч. 251. С. 3.

Продовження зазначеної статті друкувалося в наступному номері. У цій частині згадано тих українських композиторів, які багато труду доклали до справи обробки та поширення народної пісні. А це – Микола Лисенко, Кирило Стеценко, Семен Артемовський, Лев Ревуцький, Пилип Козицький, Михайло Вериківський, Станіслав Людкевич, Василь Барвінський та багато інших. У подальшому це надихнуло українських сучасних композиторів до створення великих інструментальних форм, знаменитих хорових та вокально-сольових творів. «Все це, – підсумовує автор, – надає українській народній пісні особливе значіння в загальному розвитку української музичної культури»⁴².

У рубриці «*З життя громад і організацій*»⁴³ А. Рудницький аналізує доповідь професора О. Кошиця, виголошену 14 березня 1941 року в колумбійському університеті на тему української музики. Автор зазначає, що Кошиць акцентує увагу на розвитку музичної культури останнього сорокаріччя, коли «вперше повстали в нашій музичній літературі оперові, симфонічні та інші твори, великі формою»⁴⁴.

Заслуговує уваги опублікована А. Рудницьким посмертна згадка про Нестора Нижанківського⁴⁵, видатного композитора і піаніста, яскравого представника української професійної музики. Автор детально аналізує його творчість, стиль, гармонічну структуру творів та інше. «З важким серцем, – зізнається А. Рудницький, – кидая з-за океану цей жмуток спогадів про Нестора Нижанківського, як грудку на Його могилу»⁴⁶.

Ще одну аналітичну рецензію Антіна Рудницького знаходимо у «Свободі» за 22 квітня 1950 року під рубрикою «З концертної зали». Репортаж має назву «*Зоя Полевська*»⁴⁷. Рецензент зазначає, що з задоволенням слухав гру віолончелістки Полевської, тому й писати про це «вповні приємно, коли бачиш талант, здібність, індивідуальність, мистецьке обличчя, технічну досконалість, поважний професійний підхід»⁴⁸. Концерт відбувся в залі «Фейшен Інститют» у Нью-Йорку. Непересічний талант музикантки, яка прекрасно володіє технічними

⁴² Рудницький А. Українська народна пісня та її обробка (з нагоди виступу Марії Сокіл 27. жовтня в Нью Йорку.). *Свобода*. 1940. Ч. 252. С. 3.

⁴³ Рудницький А. З життя громад і організацій. Нью Йорк, Н. Й. Доклад проф. О. Кошиця. *Свобода*. 1941. Ч. 65. 22 березня. С. 3.

⁴⁴ *Ibid.*

⁴⁵ Рудницький А. Нестор Нижанковський (Посмертна згадка). *Свобода*. 1940. Ч. 152. 1 липня. С. 3.

⁴⁶ *Ibid.*

⁴⁷ Рудницький А. Зоя Полевська. *Свобода*. 1950. Ч. 92. 22 квітня. С. 3.

⁴⁸ *Ibid.*

засобами, шліфувався на концертах в Італії, Німеччині, Австрії, Канаді. Цим досягненням вона завдячує своїй матері професорці Тимошенко і батькові Миколі Полевському, ідеальному співвиконавцю при фортепіано. «Приїзд родини Полевських, – пише автор, – дуже збагатив ряди українських культурно-мистецьких сил в Америці»⁴⁹.

На сторінках «Свободи» публікується композитор та музикознавець Зиновій Лисько. 31 березня 1941 року побачила світ його стаття *«Перша українська музична школа в Галичині»*⁵⁰. Автор акцентує увагу читачів на розвитку музичної освіти початку ХІХ століття. Це був час занепаду музичної справи, в українських церквах не було ні доброго хору, ні оркестру. Розквіт цієї царини мистецтва почався з початком діяльності перемиського єпископа Івана Снігурського, який замолоду одержав відмінну музичну освіту у Відні. Його естетичні смаки формувалися на творчості Дмитра Бортнянського та Максима Березовського. «Снігурський, ставши єпископом, задумав піднести галицьку музику з соромного упадку та поставити її на мистецький рівень»⁵¹, – пише автор. У 1828 році єпископ при допомозі о. Йосипа Левицького заснував у Перемишлі хор і музичну школу. Педагогом тут був чех Альойз Нанке.

Школа відмінно працювала: був створений хор, який швидко здобув популярність і виконував в основному українські пісні та музичні твори. «У школі, – пише З. Лисько, – вчили основ музики, співу, гри на різних інструментах, а талановитіших учнів і гармонії»⁵². Найбільший розвиток цієї педагогічної установи припадає на 1830–1834 роки. За цей короткий час піднесення зі школи вийшло багато хороших музичних провідників, які розійшлися по всій Галичині і налагодили музичну справу, поширюючи справжно любов до мистецтва співу. Це стало добрим ґрунтом для розвитку музичної культури серед галичан.

Газета «Свобода» друкує аналітичну статтю Бориса Кудрика *«Поезія Шевченка в музиці»*⁵³. Автор розпочинає огляд з думки про те, що вірші Кобзаря дуже часто клялися на музику і зазначає: «Висока музикальність Шевченкового вірша, його незвичайна співучість аж проситься – під музику»⁵⁴.

Важко сказати, чи за життя поета хтось писав музику до його віршів (адже цей період музичної творчості малодосліджений). Починаючи з

⁴⁹ Рудницький А. Зоя Полевська. Свобода. 1950. Ч. 92. 22 квітня.

⁵⁰ Лисько З. Перша українська музична школа в Галичині. Свобода. 1941. Ч. 72. 31 березня. С. 2.

⁵¹ Ibid.

⁵² Ibid.

⁵³ Кудрик Б. Поезія Шевченка в музиці. Свобода. 1940. Ч. 201. 28 серпня. С. 3.

⁵⁴ Ibid.

1868 року, з'являються перші хорові твори на слова Шевченка. Це – «Заповіт» у двох варіантах: на музику М. Лисенка та М. Вербицького. Згодом Лисенко створив добірку «Музика до Кобзаря», і по всій Україні стають популярними нові солоспіви «Ой, одна», «Якби мені, мамо, намісто», «Нащо мені чорні брови», а також хорові твори «Б'ють пороги», «Гамалія» та інші. Ці музичні шедеври, за словами Б. Кудрика, стали «вихідною точкою новітньої української музики взагалі»⁵⁵.

Автор статті зупиняється також на творчості композиторів Галичини кінця XIX ст. Серед них – композиції на слова Шевченка Анатолія Вахнянина. «У цих творах, – зазначає Б. Кудрик, – композитор силкується наблизитися до Лисенківського способу віддавати музикою Шевченківські думки»⁵⁶. Подібний стиль спостерігається у буковинського композитора Сидора Воробкевича, який створив композиції для чоловічого хору.

Денис Січинський та о. Остап Нижанківський писали твори на слова Шевченка на переломі XIX–XX століть. До них доєднався і Віктор Матюк, прихильник старогалицького напрямку в музиці. На час написання статті багато композицій знаходилося у рукописах і переписах, а це твори І. Біликовського, Г. Топольницького.

У першій половині XX століття на слова Шевченка творить дослідник народної творчості Філарет Колесса. Крім того, автор вважає, що «справжню нову добу в нашій Шевченківській музичній літературі, хоч оперту на Лисенкових здобутках, але зовсім неподібну до минулого починає Станіслав Людкевич»⁵⁷. Від Лисенка композитор переймає форму кантати і розширює її до великих розмірів. Тут слід згадати його твір «Кавказ» для мішаного хору. До цього музичного напрямку близька творчість Нестора Нижанківського, Василя Барвінського, Зиновія Лиська, Миколи Колесси.

У досить об'ємному огляді Б. Кудрик згадує й інших галицьких композиторів, які писали музику на слова Шевченка, аналізує стиль їх творчості. Зупиняється також на творчому спадку композиторів з Наддніпрянщини. На жаль, дуже скупа інформація про музичну шевченкіану доходить з радянської України. Окремо говорить журналіст про твори композиторів інших народів, яких також зацікавило шевченкове слово.

Загалом, газетні публікації вченого транслювали світовій спільності здобутки української музики і виконували виховну функцію, оскільки

⁵⁵ Кудрик Б. Поезія Шевченка в музиці. *Свобода*. 1940. Ч. 201. 28 серпня. С. 3.

⁵⁶ *Ibid.*

⁵⁷ *Ibid.*

«він (В. Витвицький – У. М.) підносить думку читача над конкретикою окремого питання і спрямовує його погляд на ширше загальномистецьке й суспільне значення явища чи процесу»⁵⁸.

Газетні матеріали, В. Витвицького, А. Рудницького, З. Лиська, Б. Кудрика охоплюють жанрово-тематичний спектр пресодруків та популярних дописів з історії української музики, котрі поглиблюють джерелознавчий матеріал з питань культури та мистецтва України.

2. Творчі здобутки українських митців в музично-критичних публікаціях Михайла Гайворонського, Романа Придаткевича, Богдана Ліщинського, Василя Безкоровайного, Михайла Голинського, Михайла Качмаря, Осипа Стеткевича

Михайло Гайворонський увійшов до історії української музики як композитор, музичний критик, диригент, педагог, скрипаль. Починаючи з 1929 року, він дописує до часопису «Свобода». Перша публікація присвячена представленню нових творів Романа Придаткевича. На сторінках української газети в американському континенті митець висвітлював постаті Д. Січинського, М. Леонтовича, музикантів М. Сокіл та А. Рудницького, О. Мишуги. Фахову оцінку пресодрукам М. Гайворонського дав В. Витвицький, зазначаючи, що «в них прослідковується ґрунтовне ознайомлення автора з теорією й історією музики та з самою музичною літературою; перед нами – музикант широкого мистецького кругозору, якому близькі і такі царини, як література, пластичне мистецтво, театр, а також естетика й філософія; музикант-громадянин, для якого музична культура є важливою суспільно-національною справою. Водночас в цих працях читач бачить не тільки теоретика-дослідника, а практика й організатора»⁵⁹.

Рецензія М. Гайворонського «*З творчости Р. Придаткевича як композитора*»⁶⁰ за 1940 рік присвячена розгляду «Сюїти» для симфонічного оркестру відомого скрипаля, композитора, культурно-освітнього діяча української діаспори Романа Придаткевича. Відзначаючи запис та виконання цього твору рочестерським оркестром під керівництвом диригента Г. Ненсона, журналіст із гордістю пише: «Український твір українського композитора в програмі американських

⁵⁸ Витвицький В. Музикознавчі праці. Публіцистика / упорядник Любомир Лехник. Львів, 2003. С. 17.

⁵⁹ Витвицький В. Михайло Гайворонський. Життя і творчість. Львів, 2001. С. 137–138.

⁶⁰ Гайворонський М. З творчости Р. Придаткевича як композитора. *Свобода*. 1940. Ч. 193. 19 серпня. С. 3.

симфонічних оркестр, це дійсно білий крук»⁶¹. Зазначена композиція неодноразово виконувалася також і детройтським симфонічним оркестром під батотою В. Пуле.

У газетному дописі М. Гайворонський, висловлюючи свої захоплення «Сюїтою», подає її музичний аналіз. Він зазначає, що «усі частини дають один образ героїчної доби нашої історії (козаччини)»⁶². Зупиняючись на кожній частині зокрема, журналіст наголошує на глибокій опорі митця на народнопісенну музику. В першій частині «Увертюри» використано дві теми: кобзарську пісню «Про дівку бранку» та козацьку пісню «Стоїть явір над водою»; в другій – «Церемоніальний танок», ритм якого «нагадує нам загально приняті тоді в Європі статочні танці»⁶³, третя частина «Козацький спів» ґрунтується на пісні «Гей і закувала сива зазуленька», четверта – «Сцена і Дудочка» – побудована на матеріалі пісні «Про дівку бранку»(вступ) та танцювальних ритмах «Дудочки». М. Гайворонський наголошує читачеві на особливостях цього твору, а саме на індивідуальному способі музичного вислову, який «в Р. Придаткевича не простий, а дуже складний. До такої музичної мови слухачеві треба привикнути»⁶⁴. Позитивно оцінюючи творчість митця, журналіст пише: «музика Р. Придаткевича високоартісна і тому його вклад у нашу культуру цінний і дорогий»⁶⁵.

У публікації «*Опришки (у народній пісні)*»⁶⁶ музичний критик здійснює огляд фольклорних зразків, у яких оспівані народні месники – опришки. Допис побачив світ у чотирьох частинах. Подаючи історичні події карпатського краю під гнітом Польщі, журналіст в першій частині представляє імена опришків: «Дрозденко, Пискливий, Пинта, Нестор, Панчишин й інші»⁶⁷. Серед них виділяється Олекса Довбуш, образ котрого М. Гайворонський змальовує у художньо-літературні формі: «палкий мов іскра, бистрий як олень, смілий мов лев, неустрашимий, а при тім лагідний та лицарський супроти безборонних»⁶⁸. Автор розлого аналізує сюжетне наповнення

⁶¹ Гайворонський М. З творчости Р. Придаткевича як композитора. *Свобода*. 1940. Ч. 193. 19 серпня. С. 3.

⁶² Ibid.

⁶³ Ibid.

⁶⁴ Ibid.

⁶⁵ Ibid.

⁶⁶ Гайворонський М. *Опришки (у народній пісні)*. *Свобода*. 1940. Ч. 286. 9 грудня. С. 4; Ч. 287. 10 грудня. С. 4; Ч. 288. 11 грудня. С. 4.

⁶⁷ Ibid. Ч. 286. 9 грудня. С. 4.

⁶⁸ Ibid.

народнопісенних зразків про народного героя, а саме «Ой, попід гай зелененький»⁶⁹, «Попід гайок зелененький ізродиллі»⁷⁰.

У другій частині публікації журналіст характеризує пісню «В Чорногорі Роман лежить»⁷¹, а також згадує лемківський бойківський і гуцульський фольклор про опришків. Автор насичує пресодрук роз'ясненням слів, що належать до бойківського діалекту. Вартісним критичним матеріалом є оцінка М. Гайворонським музичних особливостей цих мелодичних вірців. Він пише: «Оспівував бойко подію на старо-український лад і так, як і оспівується смерть в родині (у похоронних голосіннях), чи лицарсько-козацькі події в думках. Подібностей цієї епічної пісні до думи багато. Не бачимо тут пісених строфок, а тільки періоди (тиради), в яких замикається поодинокій образець. Маємо тут і архаїчні слова і дієслова і окінчення речень»⁷². У третій частині автор знову повертається до лемківських народнопісенних вірців, зокрема «про Янчика-розбійника»⁷³, а також характеризує гуцульську пісню «Про опришка Марисюка»⁷⁴.

Пресодрук є вартісним з огляду на те, що М. Гайворонський у популярній формі представляє українсько-американському читачеві пісенну спадщину, наголошуючи, що «тільки висококультурний нарід міг створити такий шедевр!»⁷⁵ як композиції про опришків.

Дописом «*Повний збірник народних пісень М. Леонтовича*»⁷⁶ М. Гайворонський повідомляє громадськість про вихід у світ нотного альбому хорових творів відомого українського композитора. У публікації журналіст детально зафіксує канадських видавців, зазначаючи: «Накладом Української книгарні в Саскатуні, Канада, а заходом її підприємчого управителя П. Ткачука, перевидано хоральні композиції Миколи Леонтовича. Збірник попереджує зі смаком опрацьована заголовна сторінка, виконана арт-малярем Ю. Бриком, його праці портрет М. Леонтовича, слово від видавництва, а вкінці коротка біографія композитора»⁷⁷. Журналіст здійснює екскурс історією видань хорових творів, починаючи від київського збірника

⁶⁹ Гайворонський М. Опришки (у народній пісні). *Свобода*. 1940. Ч. 286. 9 грудня. С. 4; Ч. 287. 10 грудня. С. 4; Ч. 288. 11 грудня. С. 4.

⁷⁰ Ibid.

⁷¹ Ibid. Ч. 287. 10 грудня. С. 4.

⁷² Ibid.

⁷³ Ibid. Ч. 288. 11 грудня. С. 4.

⁷⁴ Ibid.

⁷⁵ Ibid.

⁷⁶ Гайворонський М. Повний збірник народних пісень М. Леонтовича. *Свобода*. 1941. Ч. 228. 3 жовтня. С. 4.

⁷⁷ Ibid.

1924 року і до канадського тиражу 1941 року. Публікація насичена пізнавальним матеріалом з життєтворчості митця, що надає пресодруку просвітницького характеру. Завершує свій допис М. Гайворонський патріотичним утвердженням, що М. Леонтович є «один із найкращих синів України»⁷⁸.

Арт-анонс М. Гайворонського «*З нагоди концерту Р. Придаткевича*»⁷⁹ знайомить читачів зі скрипковою творчістю митця, котрому журналіст присвятив чимало публікацій. Автор, характеризуючи його тричастинну Сонату для скрипки та фортепіано, наголошує на використанні народнопісенного та танцювального матеріалу. Він зазначає, що композиція «є серйозна, скомплікована і до виконання трудна. Робить вона враження великого і прекрасного образу, зложеного із дрібненьких різнокольорових камінців»⁸⁰. На думку публіциста, особливо професійно злагодженими є взаємовідношення обох партій. «Фотепіанову партію виконає Павло Галіко, один із найславніших піаністів-композиторів. (...) Решту програми буде супроводити молодий і талановитий піаніст із Відня (прізвище на жаль журналіст не повідомляє. – У. М.)»⁸¹, – пише М. Гайворонський і є гордий з того, що наш земляк пропагує українську музику «із першорядної естради»⁸².

У період 40-х років на сторінках «Свободи» привертає увага рецензія «*Довбуш*»⁸³ Романа Придаткевича на однойменну театральну виставу. Це відгук на постановку аматорської трупі під керівництвом М. Скоробогача, яка відбулася в Нью-Йорку. У дописі журналіст, окреслюючи тогочасний занепад мистецько-духовного середовища української еміграційної громади, «зіпсутої псевдокультурністю «Бродвею»⁸⁴, вітає появу молодіжного колективу, котрий 13 жовтня 1940 року представив виставу «Довбуш». Незважаючи на недоліки сценарію, молоді артисти справилися з дебютним представленням.

У дописі Р. Придаткевич багато уваги відводить характеристиці музичного супроводу, автором якого став М. Гайворонський. Під час вистави звучання оркестру заступило струнне тріо. Такий крок був зумовлений матеріальною неспроможністю молодіжного театального

⁷⁸ Гайворонський М. Повний збірник народних пісень М. Леонтовича. Свобода. 1941. Ч. 228. 3 жовтня. С. 4.

⁷⁹ Гайворонський М. З нагоди концерту Р. Придаткевича. *Свобода*. 1941. Ч. 259. 8 листопада. С. 3.

⁸⁰ Ibid.

⁸¹ Ibid.

⁸² Ibid.

⁸³ Придаткевич Р. «Довбуш». *Свобода*. 1940. Ч. 255. 31 жовтня. С. 4.

⁸⁴ Ibid.

колективу. Щодо музики М. Гайворонського, публіцист відзначає глибоку фольклорну основу. Він пише: «інтродукція складена із гуцульських коломийок, дуже зручно споених і цікавих своєю ритмікою, мелодією, і головно гармонічною будовою, яка природно випливала зо самих мелодій, постронних і на старовинних ладах»⁸⁵. Автор рецензії наголошує на професійному камерно-інструментальному виконанні струнно-смичкового тріо, а також на добрій режисурі М. Скоробогача. Саме такий колектив має стати в обороні українського мистецтва в еміграції.

Богдан Ліщинський у статті «*Й. Маковей та В. Самійленко в нашій музиці*»⁸⁶ наголошує, що поезії Й. Маковея надзвичайно мелодійні і привертають увагу музикантів. Такими ж якостями відзначаються вірші Самійленка. Творчість обох поетів єднає те, що музику до їх віршів писав великий Микола Лисенко. Окремо розглядає автор композицію до поезії Й. Маковея «Сон» («Тихий сон по горах ходить»). Б. Ліщинський підкреслює, що «твір М. Лисенка на мішаний хор у супроводі фортепіяну стоїть вище понад усі інші композиції»⁸⁷. Крім того, автор відзначає ще одну композицію на музику Лисенка – «Пречиста Діво, Мати Руського краю».

Автор також зазначає, що на слова О. Маковея Ф. Колесса написав похоронний марш «Помер рекрут» і вважає, що це «одна з найкращих композицій цього роду в нашій музичній літературі»⁸⁸. Згадує також маршову пісню УСС «У горах грім гуде». Ці композиції стали надзвичайно популярними в ті часи. Аналізує Б. Ліщинський інші музичні твори на слова Маковея.

Ведучи мову про музичні твори на слова Самійленка, журналіст на перше місце виводить кантату М. Лисенка «До 50-х роковин смерти Т. Шевченка», про яку говорить: «Це – величавий твір великих розмірів, твір великого, зрілого мистця, що цим способом ще раз (Лисенко – У. М.) (...) склав поклін Генієві народу»⁸⁹. Інша композиція, яка вартує уваги – покладення Я. Ярославенком на музику Самійленкового вірша «Наша слава Україна».

Під рубрикою «*З концертної зали*»⁹⁰ Василь Безкоровайний публікує свої враження від концерту Зої Полевської в Боффало у січні

⁸⁵ Придаткевич Р. «Довбуш». *Свобода*. 1940. Ч. 255. 31 жовтня. С. 4.

⁸⁶ Ліщинський Б. Й. Маковей та В. Самійленко в нашій музиці. *Свобода*. 1940. Ч. 260. 7 листопада. С. 3.

⁸⁷ Ibid.

⁸⁸ Ibid.

⁸⁹ Ibid.

⁹⁰ Безкоровайний В. Концерт Зої Полевської в Боффало. *Свобода*. 1959. Ч. 13. 21 січня. С. 3.

1959 року. У цей день звучали твори М. Лисенка, А. Вівальді, П. Чайковського. Слухачі були захоплені виконанням української пісні. Крім того, успіху концерту додав акомпанемент на фортепіано проф. Полевського: «Хто чув гру цих мистців на концерті, був переконаний, що вони є знаменито зіграні»⁹¹.

Про творчість Р. Придаткевича опубліковано матеріал під рубрикою *«Голоси читачів»*⁹². Автор допису Михайло Голинський залишив на сторінках газети спогади про свого шкільного товариша, адже зналися вони з Придаткевичем з часів навчання в Академічній гімназії у Львові. Описує його як скромного хорошого товариша. Він зазначає: «Ніщо його не змінило, ні слава, ні високі титули, признання, якими міг би гордіти»⁹³. Музикант і композитор був великим пропагандистом української музики. У 1930 році він дав концерт у Нью-Йорку. Його твори виконували симфонічні оркестри у Речестері, Детройті. В такий спосіб композитор знайшов визнання і між чужинцями.

Автор допису звертає увагу читача на те, що 9 листопада 1941 року у Нью-Йорку відбудеться концерт за участю Романа Придаткевича, де прозвучить музика українських та світових композиторів, також твори самого композитора. Закінчує свій допис М. Голинський патріотичним закликком: «Покажімся перед американцями з ділом, (а не з крикливими словами) і даймо доказ, що ми справді дуже музикальний нарід, що гордимся і любимо нашу музику. А разом і дорожимо нашим славним артистом – Романом Придаткевичем»⁹⁴.

У дописі *«Не забуваймо рідного мистецтва»*⁹⁵ д-р Михайло Качмар наголошує, що українцям-іммігрантам бракує сильних музичних організацій, де б плекалися музиканти-професіонали. Митці через брак довіри і підтримки тяжко працюють на кусок хліба, через те не можуть гідно проявити свій талант. Залишається прикрити той факт, що дуже малий відсоток українців навчається у музичних закладах. Таких національних інституцій взагалі немає в Америці. Автор ставить риторичне запитання: «Скільки в нас хвальби, що ми музикальний нарід, а де ж є наші музичні інституції, вчителі, учні, артисти-музики, співаки, композитори, диригенти, симфонічні оркестри, банди і менші

⁹¹ Безкорвайний В. Концерт Зої Полевської в Боффало. *Свобода*. 1959. Ч. 13. 21 січня. С. 3.

⁹² Голинський М. Голоси читачів. *Свобода*. 1941. Ч. 240. 17 жовтня. С. 3.

⁹³ Ibid.

⁹⁴ Ibid.

⁹⁵ Качмар М. Голоси читачів. Не забуваймо рідного мистецтва. *Свобода*. 1940. Ч. 171. 24 липня. С. 3.

музичні кружки?»⁹⁶. І справді, українська нація потребує високо-розвиненого мистецтва, бо без цього завмирає і народне життя.

Допис «*Концерт Ольги Лепкової*»⁹⁷ Осипа Стеткевича у лютневому числі «Свободи» за 1940 рік розповідає про концерт співачки Ольги Лепкової, який відбувся 25 лютого у Джерсі-Сіті. Співачка виконала 15 пісень, серед яких «За думою дума роєм вилітає» М. Лисенка, «Розвійтеся з вітром» Я. Степового, «Жаль» Ф. Шопена, «Подай вісточку» С. Людкевича, «Орлеанська діва» П. Чайковського. Вона також блискуче виконала арію Одарки з опери «Купало» А. Вахнянина, серенаду «Даремно» Й. Брамса, арію з опери «Пікова дама» П. Чайковського та інші. Про співачку, яка прекрасно володіла мецо сопрано, автор пише: «Кожне її слово виходило з уст виразно і ясно..., її голос милозвучний і дуже приємний»⁹⁸.

Ще одну інформацію про виступ Ольги Лепкової, який відбувся у Нью-Йорку, знаходимо у «Свободі» за 5 червня 1941 року. Програма її концерту була досить широкою: звучали пісні А. Вахнянина, Ф. Колесси, А. Рудницького, а також Й. Брамса, Ф. Шуберта, А. Рубінштейна⁹⁹.

Пресодруки Михайла Гайворонського, Романа Придаткевича, Богдана Ліщинського, Василя Безкоровайного, Михайла Голинського, Михайла Качмаря, Осипа Стеткевича віддзеркалювали життя української мистецької громади в культурно-освітньому інформаційному просторі США.

ВИСНОВКИ

Американський часопис «Свобода» є однією із найстаріших україномовних газет. Це періодичне видання висвітлювало суспільно-політичне, громадсько-культурне життя наших краян на еміграції. Започаткований когортою греко-католицьких священників, зазначений пресовий орган відіграв значну роль у «житті українців США, ставши їхнім порадиником, рідною домівкою та інтелектуальною трибуною»¹⁰⁰. Будучи друкованим органом Українського Народного Союзу, газета допомогла «українському народові втримати його ідентичність,

⁹⁶ Качмар М. Голоси читачів. Не забуваймо рідного мистецтва. *Свобода*. 1940. Ч. 171. 24 липня. С. 3.

⁹⁷ Стеткевич О. З українського життя в Америці. Н. Дж. Концерт Ольги Лепкової. *Свобода*. 1940. Ч. 49. 29 лютого. С. 3.

⁹⁸ Ibid.

⁹⁹ Концерт Ольги Лепкової. *Свобода*. 1941. Ч. 127. 5 червня. С. 3.

¹⁰⁰ Гаврош О. Найстаріша в світі українська газета. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/24888694.html> (дата звернення: 11.03.2022).

зберегти його віру, обряд, традиції та звичаї, і – а це переважливє – його мову»¹⁰¹.

Вже до середини ХХ століття до США, в силу тяжких суспільно-політичних обставин, емігрує багато українських культурно-освітніх діячів, композиторів, музикознавців, артистів. Власне вони беруться до висвітлення мистецьких досягнень українських музикантів у інонаціональному просторі. До активних дописувачів періоду 1940–60 років належать Олександр Кошиць, Микола Фоменко, Василь Витвицький, Антін Рудницький, Зиновій Лисько, Роман Придаткевич, Михайло Гайворонський, Богдан Лішинський, Василь Безкоровайний, Микола Голинський, Михайло Добош, Леопольд Стоковський, Михайло Скоробагач, Осип Венгрин, Микола Гайдак, Микола Гнатишак, Михайло Качмар, Іван Клок, Іван Кокольський, Микола Підгайний, Марія Мисюра, Осип Стеткевич та інші. Всі вони підписувалися повним ім'ям.

Ведучи хроніку музичного життя на американському континенті, дописувачі висвітлювали хорове, вокальне, фортепіанне, камерно-інструментальне, театральне мистецтво, тому ці пресодруки виконують аксіологічну, пізнавальну, просвітницько-виховну функції.

Жанровий спектр публіцистичних виступів на сторінках «Свободи» є різноплановий. До інформаційного жанру належать: *репортажі* В. Витвицького «Авторський концерт Миколи Фоменка», А. Рудницького «Зоя Полевська», *анонси* М. Гайворонського «З нагоди концерту Р. Придаткевича». Аналітичні публіцистичні різновиди представлені *просвітницько-виховними статтями*: З. Лиська «Перша українська музична школа в Галичині», Б. Кудрика «Поезія Шевченка в музиці», *аналітичними оглядами*: В. Витвицького («Колядки і щедрівки», «Спадщина М. Гайворонського», «М. Лисенко в американській музикознавчій літературі»), А. Рудницького «Українська народня пісня та її обрібка», Б. Лішинського «Й. Маковей та В. Самійленко в нашій музиці», М. Гайворонського «Опришки (у народній пісні)», *проблемними статтями*: В. Витвицького «Про орієнтацію і дезорієнтацію в музиці», «Українська музична сьогочасність». На сторінках «Свободи» трапляється велика кількість *різнотематичних рецензій*: М. Гайворонського «З творчости Р. Придаткевича як композитора», його рецензія на видання «Повний збірник народних пісень М. Леонтовича»; літературний некролог А. Рудницького «Посмертна згадка про Нестора Нижанківського» та багато інших.

¹⁰¹ Часто П. Вільне слово американської України. Ужгород: ТИМΠΑНИ, 2012. С. 6.

У газетних матеріалах зафіксовані виступи видатних українських музикантів, їх концертний репертуар, а також представлені виконавські оцінки майстерності інтерпретації: піаністів Любки Колесси, Зої Полевської, Вадима Кіпи, Люби Жук, скрипалів Романа Придаткевича, Володимира Цісика, співаків Ольги Лепкової, Марії Сокіл, Євгенії Зарицької, Марти Кокоцької, Василя Тисяка, хорових колективів: чоловічого хору «Бандурист» з Клівленда (диригент О. Прокоп), хору «Думка» з Детройту (диригент І. Атаманець), «Сімка об'єднаних хорів» (диригент О. Кошиць), хор «Кобзар» з Філадельфії (диригент А. Рудницький) та інші.

Для дописів українських музичних критиків на сторінках «Свободи» властивим є документалізм, професійність, критична яскравість, емоційність оцінки.

Отож, музично-критичні публікації на шпальтах часопису «Свобода» періоду 1940–60 років є багаточисельними, широко тематичними, вони являють собою хроніку мистецького життя української діаспори ХХ століття. Досягнення українських музично-освітніх діячів на американському континенті, що висвітлювалися в газеті, засвідчували високий професійний рівень культурної самопрезентації в інонаціональному середовищі і сприяли збереженню національної ідентичності української еміграційної громади.

АНОТАЦІЯ

У дослідженні представлено аналіз музично-критичних публікацій видатних діячів української діаспори на сторінках американської газети «Свобода». Доведено ключову роль цього друкованого органу в справі збереження національної ідентичності українців-емігрантів у мистецькому світовому просторі. Розглянуто публіцистичні доробки авторів, які є яскравими представниками української мистецької еліти і проживали в полікультурному середовищі Америки. Описано жанровий діапазон дописів музичних критиків української діаспори, який становить інформаційні, аналітичні, художньо-публіцистичні дописи. Висвітлено тематичний спектр газетних публікацій, що побачили світ на сторінках «Свободи». Проаналізована частина пресодруків В. Витвицького, А. Рудницького, З. Лиська, Б. Кудрика, М. Гайворонського, Р. Придаткевича, Б. Ліщинського, В. Безкоровайного, М. Голинського, М. Качмаря, О. Стеткевича та інших, котрі торкаються важливих мистецьких аспектів нашої культури. Ними було зроблено значний внесок в українську музичну історіографію, а їх публіцистичні матеріали заслуговують на вивчення. Здійснено оцінку мистецьких пресодруків, які стали літописом культурно-освітнього життя українців у США і транслювали світовій спільноті високий професійний рівень української музики.

Література

1. Архів газети «Свобода». URL: <https://svoboda-news.com/svwp/pdf> (дата звернення: 9.03.2022).
2. Безкоровайний В. Концерт Зої Полевської в Боффало. *Свобода*. 1959. Ч. 13. 21 січня. С. 3.
3. Білоус Л. Українськомовна періодика української діаспори США у збереженні національної ідентичності (1991–2017 рр.) : дис. ... д-ра історичних наук :07.00.01 / ТНЕУ, ТНПУ ім. В. Гнатюка, Тернопіль. 2019. 941 с.
4. Витвицький В. Михайло Гайворонський. Життя і творчість. Львів, 2001. 175 с.
5. Витвицький В. Музикознавчі праці. Публіцистика / упорядник Любомир Лехник. Львів, 2003. 400 с.
6. Витвицький В. Авторський концерт Миколи Фоменка. *Свобода*. 1955. Ч. 51. 17 березня. С. 3.
7. Витвицький В. Капля Бандуристів і ми. *Свобода*. 1952. Ч. 122. 13 травня. С. 2.
8. Витвицький В. Колядки і щедрівки. *Свобода*. 1950. Ч. 4. 6 січня. С. 4.
9. Витвицький В. Музика у програмі мистецької виставки в Дітроїті. *Свобода*. 1960. Ч. 133. 14 липня. С. 2.
10. Витвицький В. М. Лисенко в американській музикознавчій літературі. *Свобода*. 1962. Ч. 100. 26 травня. С. 2.
11. Витвицький В. Наші імпрези. *Свобода*. 1951. Ч. 226. 28 вересня. С. 2.
12. Витвицький В. Про орієнтацію і дезорієнтацію в музиці. *Свобода*. 1961. Ч. 129. 12 липня. С. 2; 4.
13. Витвицький В. Спадщина М. Гайворонського. *Свобода*. 1952. Ч. 137. 28 травня. С. 2.
14. Витвицький В. Українська музична сьогочасність. *Свобода*. 1954. Ч. 180. 18 вересня. С. 2; Ч. 181. 21 вересня. С. 2; Ч. 182. 22 вересня. С. 2; Ч. 183. 23 вересня. С. 2.
15. Гаврош О. Найстаріша в світі українська газета. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/24888694.html> (дата звернення: 11.03.2022).
16. Гайворонський М. З нагоди концерту Р. Придаткевича. *Свобода*. 1941. Ч. 259. 8 листопада. С. 3.
17. Гайворонський М. З творчости Р. Придаткевича як композитора. *Свобода*. 1940. Ч. 193. 19 серпня. С. 3.
18. Гайворонський М. Опришки (у народній пісні). *Свобода*. 1940. Ч. 286. 9 грудня. С. 4; Ч. 287. 10 грудня. С. 4; Ч. 288. 11 грудня. С. 4.

19. Гайворонський М. Повний збірник народних пісень М. Леонтовича. *Свобода*. 1941. Ч. 228. 3 жовтня. С. 4.
20. Голинський М. Голоси читачів. *Свобода*. 1941. Ч. 240. 17 жовтня. С. 3.
21. Карась Г. Музична культура української діаспори у світовому часопросторі ХХ століття : монографія. Івано-Франківськ : Тіповіт, 2012. 1164 с.
22. Концерт Ольги Лепкової. *Свобода*. 1941. Ч. 127. 5 червня. С. 3.
23. Кудрик Б. Поезія Шевченка в музиці. *Свобода*. 1940. Ч. 201. 28 серпня. С. 3.
24. Лисько З. Перша українська музична школа в Галичині. *Свобода*. 1941. Ч. 72. 31 березня. С. 2.
25. Ліщинський Б. Й. Маковей та В. Самійленко в нашій музиці. *Свобода*. 1940. Ч. 260. 7 листопада. С. 3.
26. Придаткевич Р. «Довбуш». *Свобода*. 1940. Ч. 255. 31 жовтня. С. 4.
27. Рудницький А. З життя громад і організацій. Нью Йорк, Н. Й. Доклад проф. О. Кошиця. *Свобода*. 1941. Ч. 65. 22 березня. С. 3.
28. Рудницький А. Зоя Полевська. *Свобода*. 1950. Ч. 92. 22 квітня. С. 3.
29. Рудницький А. Нестор Нижанковський (Посмертна згадка). *Свобода*. 1940. Ч. 152. 1 липня. С. 3.
30. Рудницький А. Українська музика: історико-критичний огляд. Мюнхен: Дніпрова хвиля, 1963. 406 с.
31. Рудницький А. Українська народня пісня та її обрібка (з нагоди виступу Марії Сокіл 27. жовтня в Нью Йорку.). *Свобода*. 1940. Ч. 251. 26 жовтня. С. 3; Ч. 252. 28 жовтня. С. 3.
32. Сковронська І. Українська еміграційна преса США і Канади як чинник утвердження української державності. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: Юридичні науки : збірник наукових праць. 2016. № 850. С. 361–366.
33. Часто П. Вільне слово американської України. Ужгород : ТИМРАНІ, 2012. 816 с.

Information about the author:
Molchko Ulyana Bogdanivna,

Associated Professor at the Science Musical Sciagraphy
and Pianoforte Department
Education and Researcher Musical Art Institute of Drohobych State
Pedagogical Univeristy of Ivan Franko
24, Ivan Franko str., Drohobych, Lviv region, 82100, Ukraine